INGLIZ TILINI O'QITISHDA RAQAMLI TA'LIM RESURSLARIDAN FOYDALANISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Jumaniyazov Sulaymon
Tadqiqotchi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22982393

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilini o'qitish jarayonida raqamli ta'lim resurslaridan samarali foydalanishning pedagogik va metodik imkoniyatlari tahlil qilingan. Zamonaviy ta'lim muhitida elektron darsliklar, interaktiv platformalar, multimedia materiallari, mobil ilovalar, videodarslar, onlayn testlar hamda sun'iy intellektga asoslangan vositalardan foydalanish o'quvchilarning chet tilini o'zlashtirish jarayonini individuallashtirish va faollashtirish imkonini beradi. Tadqiqotda raqamli resurslardan foydalanishning didaktik tamoyillari, ingliz tilining tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi metodik imkoniyatlari ochib berilgan. Shuningdek, ingliz tilini o'qitishda "raqamli resurs – interaktiv topshiriq – mustaqil faoliyat – refleksiya – baholash" ketma-ketligiga asoslangan metodik model taklif etilgan. Mazkur model asosida o'quvchilarning kommunikativ faolligi, mustaqil ta'lim olish qobiliyati va raqamli kompetensiyasini rivojlantirish imkoniyatlari asoslangan.

Kalit so'zlar: ingliz tili, raqamli ta'lim, raqamli ta'lim resurslari, metodika, kommunikativ kompetensiya, interaktiv ta'lim, multimedia, elektron resurs, mustaqil ta'lim, raqamli kompetensiya.

Abstract

This article analyzes the pedagogical and methodological potential of using digital educational resources in English language teaching. In the modern educational environment, electronic textbooks, interactive platforms, multimedia materials, mobile applications, video lessons, online tests, and artificial intelligence-based tools provide opportunities to individualize and intensify the process of learning a foreign language. The study examines the didactic principles of using digital resources and their methodological potential for developing learners' listening, speaking, reading, and writing skills. A methodological model based on the sequence "digital resource – interactive task – independent activity – reflection – assessment" is proposed. The model aims to increase learners' communicative activity, independent learning skills, and digital competence.

Keywords: English language, digital education, digital educational resources, methodology, communicative competence, interactive learning, multimedia, electronic resources, independent learning, digital competence.

Kirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga jadal kirib kelishi chet tillarini, xususan, ingliz tilini o'qitish metodikasini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. An'anaviy dars modeli asosan o'qituvchi tomonidan ma'lumot berish va o'quvchi tomonidan uni o'zlashtirishga yo'naltirilgan bo'lsa, raqamli ta'lim muhiti o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantirish imkonini beradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Ingliz tilini o‘rganishda raqamli resurslarning ahamiyati, avvalo, autentik til muhitini yaratish imkoniyati bilan belgilanadi. O‘quvchi turli videolar, audiomatnlar, interaktiv mashqlar, elektron lug‘atlar, virtual muloqot vositalari va multimedia materiallari orqali real kommunikativ vaziyatlarga yaqin sharoitda til ko‘nikmalarini rivojlantirishi mumkin.

Ayniqsa, ingliz tilini o‘qitishda faqat grammatik qoidalarni yodlatish emas, balki o‘quvchining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish muhim vazifalardan biridir. Bunda raqamli ta’lim resurslari o‘quvchining individual ehtiyojlari, bilim darajasi va o‘zlashtirish sur’atini hisobga olish imkonini beradi.

Shu nuqtayi nazardan, raqamli ta’lim resurslaridan foydalanishning o‘zi yetarli emas. Ularni ta’lim maqsadiga muvofiq tanlash, metodik jihatdan to‘g‘ri tashkil etish va baholash mexanizmlari bilan uyg‘unlashtirish zarur.

Tadqiqotning maqsadi

Tadqiqotning asosiy maqsadi ingliz tilini o‘qitishda raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish metodikasini takomillashtirish hamda o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali metodik modelni ishlab chiqishdan iborat.

Mazkur maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

ingliz tilini o‘qitishda raqamli ta’lim resurslarining didaktik imkoniyatlarini aniqlash;

raqamli resurslarning til ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi rolini tahlil qilish;

raqamli vositalardan foydalanishning metodik shart-sharoitlarini belgilash;

interaktiv raqamli topshiriqlar tizimini ishlab chiqish;

raqamli ta’lim asosida ingliz tilini o‘qitishning metodik modelini taklif etish;

o‘quvchilarning kommunikativ faolligini baholash mezonlarini aniqlash.

Tadqiqot metodlari

Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatish, ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, modellashtirish, pedagogik diagnostika va tajriba-sinov metodlaridan foydalanish mumkin.

Shuningdek, ingliz tilini o‘qitishda qo‘llaniladigan raqamli resurslarning didaktik imkoniyatlari o‘rganilib, ularning o‘quvchilarning tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalariga ta’siri metodik jihatdan tahlil qilindi.

Raqamli ta’lim resurslarining pedagogik imkoniyatlari

Raqamli ta’lim resurslari deganda ta’lim jarayonida foydalaniladigan elektron, multimedia va interaktiv materiallar majmui tushuniladi. Ularga elektron darsliklar, videomateriallar, audioresurslar, elektron lug‘atlar, interaktiv testlar, virtual mashqlar, ta’lim platformalari, mobil ilovalar va boshqa raqamli vositalar kiradi.

Ingliz tilini o‘qitishda raqamli resurslardan foydalanish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

Birinchidan, ta’limning individuallashuvi ta’minlanadi. Har bir o‘quvchi topshiriqlarni o‘z bilim darajasiga mos ravishda bajarishi mumkin.

Ikkinchidan, autentik til materiali bilan ishlash imkoniyati kengayadi. Ingliz tilidagi videolar, podkastlar, intervyular va boshqa materiallar o‘quvchiga tabiiy nutqni eshitish imkonini beradi.

Uchinchidan, o‘quvchining mustaqil ta’lim olish imkoniyati ortadi. U darsdan tashqari vaqtda ham elektron resurslar orqali bilimini mustahkamlashi mumkin.

To‘rtinchidan, tezkor qayta aloqa ta’minlanadi. Interaktiv test va topshiriqlar natijasi o‘quvchiga o‘z xatolarini aniqlash va tuzatish imkonini beradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Beshinchidan, ta'limning vizualligi va interaktivligi kuchayadi. Rasm, video, audio, animatsiya va grafik materiallardan foydalanish yangi til birliklarini yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi.

Ingliz tilini o'qitishda raqamli resurslardan foydalanish metodikasi

Raqamli resurslardan samarali foydalanish uchun ularni darsning maqsad va vazifalariga muvofiq tanlash zarur. Raqamli texnologiya darsning maqsadi emas, balki unga erishish vositasi sifatida qaralishi kerak.

Taklif etilayotgan metodik model quyidagi ketma-ketlik asosida tashkil etiladi:

Ta'lim maqsadi → Raqamli resursni tanlash → Interaktiv topshiriq → Mustaqil faoliyat → Kommunikativ faoliyat → Refleksiya → Baholash.

1. Ta'lim maqsadini aniqlash

Darsning dastlabki bosqichida o'qituvchi o'quvchilarda qaysi til kompetensiyasini rivojlantirishni aniqlaydi.

Masalan:

yangi so'zlarni o'zlashtirish;

grammatik kompetensiyani rivojlantirish;

tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirish;

og'zaki nutqni rivojlantirish;

yozma nutqni takomillashtirish;

kommunikativ vaziyatlarda mustaqil fikr bildirish.

2. Raqamli resursni tanlash

Resurs tanlashda uning mazmuni, o'quvchilarning yosh va bilim darajasiga mosligi, interaktivlik darajasi va metodik samaradorligi hisobga olinadi.

Masalan, tinglab tushunish uchun audio va videomateriallardan, lug'at boyligini oshirish uchun elektron lug'at va interaktiv kartochkalardan, grammatikani mustahkamlash uchun interaktiv testlardan foydalanish mumkin.

3. Interaktiv topshiriqlarni tashkil etish

Raqamli resurs oddiy axborot manbai sifatida emas, balki o'quvchini faol harakatga undaydigan vosita sifatida qo'llanilishi kerak.

Masalan, videoni tomosha qilishdan oldin o'quvchilarga:

"What do you think this video is about?"

"What words can you predict?"

"What information are you expecting?"

kabi savollar beriladi.

Videodan keyin esa:

asosiy g'oyani aniqlash;

yangi so'zlarni topish;

savollarga javob berish;

voqealarni ketma-ketlikda joylashtirish;

o'z fikrini bildirish

kabi topshiriqlar bajariladi.

4. Kommunikativ faoliyatni tashkil etish

Raqamli resurslar asosida olingan axborot o'quvchilarning real kommunikativ faoliyatiga yo'naltirilishi lozim.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Masalan, "Travelling" mavzusida videomaterial ko'rsatilgach, o'quvchilarga virtual sayohat rejasini tuzish topshirig'i beriladi.

O'quvchilar:

sayohat joyini tanlaydi;

marshrut tuzadi;

xarajatlarni hisoblaydi;

mehmonxona haqida ma'lumot izlaydi;

ingliz tilida sayohat rejasini taqdim etadi.

Bu jarayonda til bilimlari amaliy kommunikativ faoliyat bilan bog'lanadi.

Ingliz tilining asosiy ko'nikmalarini rivojlantirishda raqamli resurslardan foydalanish

Tinglab tushunish

Tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda audio va videomateriallardan foydalanish samarali hisoblanadi. O'quvchilarga dastlab qisqa va mazmunan sodda materiallar, keyinchalik esa tabiiy tezlikdagi nutq namunalari taqdim etiladi.

Metodik jihatdan topshiriqlarni uch bosqichda tashkil etish mumkin:

Pre-listening → While-listening → Post-listening.

Bunday yondashuv o'quvchini materialni ongli ravishda tinglashga tayyorlaydi.

Gapirish

Gapirish ko'nikmasini rivojlantirish uchun raqamli tasvirlar, videolar, virtual dialoglar va kommunikativ vaziyatlardan foydalanish mumkin.

Masalan, o'quvchiga ma'lum bir vaziyat beriladi:

"You are at an international airport. Ask for information about your flight."

O'quvchi vaziyat asosida dialog tuzadi va ingliz tilida muloqot qiladi.

O'qish

Elektron matnlar yordamida o'quvchilarning matn bilan mustaqil ishlash ko'nikmasini rivojlantirish mumkin.

Bunda:

asosiy g'oyani aniqlash;

kalit so'zlarni topish;

noma'lum so'zlarning ma'nosini kontekstdan aniqlash;

matn bo'yicha savollarga javob berish;

matnni qisqartirib qayta hikoya qilish

kabi topshiriqlardan foydalaniladi.

Yozish

Raqamli muhitda yozma nutqni rivojlantirish uchun elektron xat, blog, qisqa esse, onlayn forumdagi fikr, taqdimot matni va loyiha topshiriqlaridan foydalanish mumkin.

Masalan:

"Write a short email to your foreign friend about your university."

topshirig'i o'quvchidan grammatik bilim bilan bir qatorda kommunikativ vaziyatga mos yozma nutq yaratishni talab qiladi.

Raqamli ta'lim asosida darsni tashkil etishning takomillashtirilgan modeli

Taklif etilayotgan model quyidagi komponentlardan tashkil topadi:

Bosqich	Mazmuni	Asosiy metod

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Bosqich	Mazmuni	Asosiy metod
Motivatsion	Mavzuga qiziqish uyg‘otish	Video, rasm, savol
Diagnostik	Dastlabki bilimni aniqlash	Onlayn test
Axborot	Yangi materialni taqdim etish	Multimedia
Interaktiv	Bilimni amalda qo‘llash	Interaktiv mashq
Kommunikativ	Ingliz tilida muloqot	Dialog, munozara
Ijodiy	Mustaqil mahsulot yaratish	Loyiha
Refleksiv	O‘z faoliyatini tahlil qilish	Self-assessment
Baholash	Natijani aniqlash	Elektron test/rubrika

Mazkur modelning asosiy xususiyati shundaki, raqamli resurs darsning barcha bosqichlariga mexanik tarzda kiritilmaydi. U muayyan pedagogik vazifani hal qilishga xizmat qiladi.

Raqamli resurslardan foydalanishda o‘qituvchining roli

Raqamli ta’lim muhitida o‘qituvchining roli kamaymaydi, aksincha, uning metodik faoliyatiga yangi talablar qo‘yiladi.

O‘qituvchi:

raqamli resurslarni tanlaydi;

ularni o‘quv maqsadiga moslashtiradi;

interaktiv topshiriqlarni ishlab chiqadi;

o‘quvchilar faoliyatini muvofiqlashtiradi;

individual ta’lim trayektoriyasini belgilaydi;

qayta aloqa beradi;

o‘quvchilarning raqamli va kommunikativ kompetensiyasini baholaydi.

Shu sababli zamonaviy ingliz tili o‘qituvchisi nafaqat til mutaxassisi, balki raqamli pedagogik dizayn ko‘nikmalariga ega metodist sifatida faoliyat yuritishi lozim.

Raqamli metodikaning samaradorligini baholash mezonlari

Ingliz tilini raqamli resurslar asosida o‘qitish samaradorligini quyidagi mezonlar orqali baholash mumkin:

Motivatsion mezon – o‘quvchining ingliz tilini o‘rganishga qiziqishi.

Kognitiv mezon – til birliklari va kommunikativ strategiyalarni o‘zlashtirish darajasi.

Amaliy mezon – olingan bilimlarni real kommunikativ vaziyatlarda qo‘llay olish.

Raqamli mezon – elektron ta’lim resurslaridan mustaqil va maqsadli foydalanish.

Refleksiv mezon – o‘zining til o‘rganish jarayonini tahlil qilish va xatolarini aniqlash qobiliyati.

Muhokama

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli resurslardan foydalanish ingliz tilini o‘qitish jarayonini faollashtirish uchun katta imkoniyat yaratadi. Biroq texnologiyaning mavjudligi avtomatik ravishda yuqori ta’lim natijasini kafolatlamaydi.

Asosiy masala raqamli vositani qanday metodik maqsadda qo‘llash bilan bog‘liq. Masalan, oddiy videoni namoyish qilish bilan o‘quvchining kommunikativ kompetensiyasi to‘liq shakllanmaydi. Video oldidan prognozlash, video davomida axborotni ajratish va videodan keyin munozara tashkil etilgandagina uning metodik samaradorligi ortadi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Shuningdek, raqamli ta'limda o'quvchining mustaqil faoliyatini nazorat qilish, axborotni tanqidiy baholash va ishonchli manbalarni ajratish ko'nikmalarini shakllantirish ham muhimdir.

Shu asosda ingliz tilini o'qitishda raqamli resurslardan foydalanishning asosiy metodik tamoyillarini quyidagicha ifodalash mumkin:

maqsadlilik → interaktivlik → kommunikativlik → individuallashtirish → mustaqillik → refleksiya → baholash.

Xulosa

Ingliz tilini o'qitishda raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Elektron darsliklar, multimedia materiallari, interaktiv topshiriqlar, mobil ilovalar, videomateriallar va boshqa raqamli vositalar o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirish bilan bir qatorda ularning mustaqil ta'lim olish va raqamli muhitda kommunikatsiya qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tadqiqot natijasida raqamli resurslardan foydalanish metodikasini takomillashtirish uchun "raqamli resurs – interaktiv topshiriq – mustaqil faoliyat – kommunikativ faoliyat – refleksiya – baholash" ketma-ketligiga asoslangan metodik model taklif etildi.

Mazkur yondashuvning muhim jihati raqamli texnologiyani darsga shunchaki kiritish emas, balki uni aniq pedagogik va kommunikativ maqsadga bo'ysundirishdan iborat. Ayniqsa, ingliz tilining tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda raqamli resurslardan maqsadli foydalanish ta'lim jarayonining interaktivligi va amaliy yo'naltirilganligini kuchaytiradi.

Shunday qilib, ingliz tilini o'qitishda raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish metodikasini takomillashtirish o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi, mustaqil ta'lim olish qobiliyati, raqamli savodxonligi va refleksiv ko'nikmalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlarni yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi.
3. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume. — Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020.
4. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. — Cambridge: Cambridge University Press.
5. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. — Pearson Education.
6. Brown H.D. Principles of Language Learning and Teaching. — Pearson Education.
7. Chapelle C.A. Computer Applications in Second Language Acquisition. — Cambridge University Press.
8. Dudeney G., Hockly N., Pegrum M. Digital Literacies. — Pearson Education.
9. Mishra P., Koehler M.J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // Teachers College Record.
10. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. — Luxembourg: Publications Office of the European Union.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.